

BUDAPESTI ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: BOBULA JÁNOS.

ELŐFIZETÉS:

Egész évre 16 korona. — Félévre 8 korona.

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 31/b.

Kéziratokat vissza nem küldünk.

Megjelen havonta 2-szer és pedig a hónap 30-ka vagy reá következő 3-ika; — 15-ke vagy 18-ka közötti napokon.

Hirdetések felvételnek a szerkesztőségben
VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 31/b

Egyes füzet 70 fillér és kapható: TAKÁCS BÉLA, Budapest, VI., Andrásy-út 57. szám, LINDNER PAULA, Budapest, VIII., Rákóczy-tér 19. szám és BURGER V., Budapest, VII., Erzsébet-körút 51. szám a. dohánytőzsdéjében.

AZ ÉPÍTÉSI VÁLSÁG KÚTFORRÁSA.

V. Azt a régen hangoztatott nézetünket: hogy az építési válságot nálunk a bankok idézték elő, most maguk ezek a bankok, az ő mérlegeikkel bizonyítják.

A helyzet szignatúrája az, hogy az általános közgazdasági helyzet nagyon szomorú, mert a legnagyobb mértékben nyomorúságos; de a pénzbankok képe, — amint azt a bankok emberei hirdették — «igen örvendetes» . . . . .

A mi pénzintézeteink ellen nagy az általános elkeseredés és a felháborodás, a melyre — mondjuk ki nyíltan — nagyon is rászolgáltak.

Bankjainkról minő a közönség véleménye és ítélete, arról szólni sem akarunk, nehogy szavaink az izgatás színezetében tűnjenek fel. Csupán annak a konstatálására szorítkozunk, a mit róluk nyilvánosan írnak és elmondanak. Azt a vádat is emelik ellenük — és jogosan — hogy olyan dolgokat megkísérlenek tenni, a melyeket a törvény kifejezetten tilt. A lesújtó elítélés és a felháborodás érlelődik ellenük olyan intenzivitással azért, mert lélek nélküli, helyes közgazdasági érzék nélküli az ő dividendapolitikájuk. A közvélemény demonstrál minden sarcolási kísérletük ellen és a bűnöknek ama hosszú láncolata ellen, melyet a vezető bankok idéztek elő s a mai közgazdasági pangáshoz vezettek. Egyik tekintélyes laptársunk méltán hangoztatja, hogy ennyire jutottak a magyar közgazdasági viszonyok, hogy ebben az országban minden beteg, hogy az ipart, kereskedést, az üzleti élet minden ágát egyre-másra súlyos válságok rázzák meg: abban nagy részük van a budapesti nagy bankoknak, a melyek

csak osztalékra dolgoznak, csak könynyen, gyorsan és biztosan megszerezhető busás haszonra, — de komolyabb közgazdasági feladatra nem vállalkoznak, a gazdasági élet irányításában, táplálásában, fölsegítésében nem vesznek részt. Ezért van, hogy mikor az egész vonalon krízisek jelentkeznek, mikor pusztuló gazdasági erők jajveszeklése tölti meg a levegőt, akkor a bankok nagy urai vigan dörzsölik a kezüket, mert hiszen az osztalék magasabb, mint valaha volt. Nem bánják, hogy hatalmas iparvállalatok roskadnak össze s ők a romok közül dividendát szedtek elő; nem szégyenlik, hogy fuldokló vállalkozókat, a kik segítségért nyújtották feljükk a karukat, megfulasztották, aztán osztokodtak a hagyatékán. Egy csepet sem titkolják, hogy kihasználták (az általuk előidézett) válságot a helyett, hogy orvosolni segítették volna, — és mosolyognak azokon a naiv lelkeken, a kik az ő duzzadó egészségükön megbotránkoznak, mikor a közgazdaságnak minden egyéb faktora beteg.

Ily viszonyok között nem kell csodálkozni az általános megbotránkozáson és elégedetlenségen. Ily viszonyok mellett nem kell csodálkozni a szocializmus rohamos terjedésén, a mely az erőszakos orvoslástól sem riad majd vissza.

És a fővárosi bankokat követik a vidéki «takarékok», a melyekről ott csak mint uzsorásokról és «léleknélküli szörnyetegekről» írnak az emberek, kiemelve, hogy a vidéki takarékpénztárak nem az ipar és

kereskedelem gyámolítására, hanem az emberek szorult helyzetére vannak alapítva. Ott is úgy, mint Budapesten, vagyonosabb emberek felveszik a pénzt és 10—20—100 százalékra kiadják a megszorultaknak. A vidéken 10 frt után egy juh, 100 frt után egy fejős-tehén jár kamatba. Így azután a végrehajtók nem győzik a munkát.

Ki csodálkoznék azon, ha az ember szíve elfacsarodik és végső elkeseredésében felkiált az íróval, a ki pár hónappal ezelőtt külön könyvben pertraktálván a pénzintézetek uzsoráskodásait, így lamentált: »Ennyi csapás, erdő-föld-hiena egy csomóban! Ur isten! Mennyi gazembered van! És ezeket mind a te képedre teremtetted? Ugyan, hogy fogsz velök bírni a végítélet napján!?»

Nos, és a fővárosi bankok üzleteskedésénél a kereskedelmi bank, az ő «méltóságos» igazgatójával LÁNCI LEÓ-val, jár elől különösen a «fényes dividendákkal». Most is közzé teszi a félévi mérlegét és dicsérteti «az intézet vezetőit», a kik «oly időben, mikor az üzlet annyira pang», több mint 20, szóval: húsz százalékos tiszta nyereséget tudtak (!) elérni.

«Ezt a magas osztalékot — mondja helyesen egyik laptársunk — szégyelniük kellene; de ők dicsekesznek vele; restelniük kellene, hogy olyan nyereséget osztanak ki részvényeseik között, a melyet magasabb kötelelességeik megszegésével, szűkkeblúséggel, kupectempóval, kicsinyes pénzkufársággal szereztek meg.

Vakulj tehát magyar! Minden üzlet pang; a nyomor az emberek százazreit a kívándorlásra kényszeríti, — de ugyanakkor a «méltóságos» LÁNCI LEÓ-k 20%-nyi dividendákat osztogatnak maguknak. És mondja valaki, hogy ez a maga tiszteletére méltó, LÁNCI úr, nem pártolja a magyar ipart és kereskedelmet! Bizonyára ezért választották meg a budapesti kereskedelmi és iparkamara elnökéül.

Ez úr eldicsekszik most is, hogy az ő kereskedelmi bankja, jelzálog állaga «oly kitűnő fundirozású, hogy félévben egyetlen egy ingatlant sem volt kénytelen megszerzeni». Nagy bölcsen azonban elhallgatja, hogy hány ingatlant elprédáltatott negyedrban; — és azt is bölcsen elhallgatja, hogy a «vezetők», a potom árúba bocsájtott ingatlanokat megszerezték.

Ilyen és hasonló működésből erednek a 20%-os dividendák; de a 20%-os dividendák meg is csinálták az építőipar-

válságot, a mint azt a HAAS-DEUTSCH-WEISENBACHER stb. stb. cégek esetei bizonyítják. Azonban LÁNCI bankja csinálta a 20%-os dividendákat . . . .

Ez magyarázza meg azt az érthetetlennek látszó helyzetet, hogy a mikor mindenfelé csak üzleti pangás van, akkor az olyan pénzemberek, mint LÁNCI LEÓ, nyugodtan híznak a 20%-os dividendákból és a 1/4 árban eladott ingatlanokból.

Bizonyos pénzintézetek így csinálták az építő-iparválságot, hogy 20%-os dividendáknak legyen; egyszóval: azért kellett ezt a válságot előidézni, hogy nekik hasznot hajtson.

Ez a kútforrása az építőipar válságának, a mely oly sok embert a koldusbotra juttatott azért, hogy a pénzkufárok a «maguk vérbőségükben nyugodtan tovább hízzanak.»

De mikor már nem volt az építő-ipar terén több áldozat a 20%-os dividendákra, akkor a bankok az uzsora-pisztolyt a főváros mellének szegezték, igérvén a város által megköthető kölcsönnél 100 frt helyett 84 frtot és egy pillanatra sem pírult el arcuk a szégyentől, hogy ezen gyalázatos ajánlatukkal Magyarország nemzetközi hitelle ellen merényletet követtek el.

Igaz ugyan, hogy a józan eszű magyar közönség a bankok e merényletét visszautasította az által, hogy a főváros 30 milliós kölcsönét saját maga nyújtotta a prima kvalitású adósnak: Budapestnek.

De komoly kérdés támad, hogy az olyan 20%-os dividendájú bankok, a melyek ennyire megmerényletezték a fővárost és a melyek olyan építő-ipari válságot idéztek elő, hogy alatta megrendült az egész magyar közgazdasági élet, miképen állhatnak meg ténykedésükkel a társadalomban?

Az bizonyos, hogy ezt az állapotot így túrni nem lehet. Gondoskodni kell, hogy a bankok fattyú kinövései lenyirassanak.

Meg kell fontolni a kormánynak és a törvényhozó-testületnek egyaránt, hogy a 20%-os dividendákat nem lehet természetes uton elérni akkor, — ha az egész közgazdasági élet pang. Annak tudatára kell jutni, hogy az ilyen állapot csak az anarchiára vezethet, a melyet talán mégsem akarunk emlőnkön felnevelni. Be kell látni, hogy az általános nyugtalanságot, a mi pénzintézeteink uzsoráskodása idézte elő s így a közgazdasági pangásnak az ő ténykedésük a kútforrása.

Idejekorán kell gondoskodni a közgaz-

dasági élet megváltoztatásáról, nehogy elkéssünk és ne várjunk addig, míg társadalmi rendünket az erőszak fogná megváltoztatni. Változtassunk és segítsünk mi; — mert az egészséges társadalomnak nem le-

het az a célja, hogy egyes emberek hízzanak és dúskáljanak polgártársaik zsírján, hanem hogy az összesség megjelje a tisztességes munka utáni megélhetését.

A NEMZETI SZALON ÚJÍTÁSA.

Irta: KOMÓCSY JÓZSEFNÉ.

A Nemzeti Szalon nevezetes lépéssel járult a művészi élet föllendítését célzó törekvésekhez, a midőn foganatosítá az újítást, hogy helyiségét állandóan nyitva tartja a kiállító művészek és érdeklődő közönség számára.

Ezen újítás érdemének elbírálásában nem lehet mérvadó az a körülmény, hogy kezdetben talán nem sokkal haladja meg a látogatók száma az eddigi kontingest. A szezonábilis életrendhez alkalmazkodó közönség előtt még szokatlan dolog, hogy nem csak akkor mehesse kiállításba, a midőn őszi, vagy tavaszi új öltözetét bemutatathatja. Sokan még nem is bírnak róla tudomással. De annálkeresettebb lesz idővel a nyári szünidei utazók előtt, a kik más-kor nem jöhetnek a fővárosba és ha eljönnek, a nyári mulatók kivételével, zárva találják az összes műintézeteket, sőt érthetetlen intézkedés folytán a nyilvános könyvtárakat is.

Igen természetes, hogy a fővárosi iskolák tanárai és tanítványai a szorgalmi idő leteltével túlnyomó számban vidékre, csöndes falusi üdülőhelyekre sietnek, a mi erre az időre megapasztja a fővárosi mű-érdeklődők számát. Azonban viszont a vidékiek inkább a szellemi üdülést áhítják és ily célzattal rendezik szünidei exkurzióikat a fővároson át, a kultúra távolabbi állomásai felé, hogy tudományos, vagy művészi igényeiknek szerezzenek kielégítést.

A forgalom emelése érdekében nyújtott utazási kedvezmények pedig lehetővé teszik, hogy nem csupán a vagyonos osztály élvezze a kéjutazások gyönyörűségét. Napjainkban megengedheti magának ezt minden közepes sorsú egyén, a ki a szerzendő tapasztalatok fejében hajlandó egy időre lemondani az otthon megszokott kényelmeiről. Ebből kifolyólag az évnek minden szakában, minden nagyobb városban hovatovább nagyobb számban

látogatnak el a turisták, és az olaszországi múzeumoknak, még a legnagyobb kánikulában is van közönségük.

A Nemzeti Szalon e részben nem csupán a turisták érdeklődésére számíthat, a folyvást élénkülő idegenforgalom mellett a másfajta utazók között is akadnak olyanok, a kik szintén benéznek a kiállításba, ha tudni fogják, hogy bármely időszakban nyitva találják. Az üzleti ügyekben szorgoskodók úti programjában rendszerint nem hiányzanak a kénytelen várakozásnak, veszteglésnek olykor kinzóan hosszú órái, a melyek megrövidítésére legalkalmasabb egy képgyűjtemény megtekintése. Sőt mi több, az ügyfelek még találkozt is adhatnának egymásnak e helyen.

Ez egy oly mozzanat, a mit a N. Szalon, miént indirekt alkalmat, ügyesen kihasználhatna céljaira, ha t. i. oda módosítná a dolgot, hogy helyisége az eladásra vagy kiállításra szánt műveknek tulajdonkép olyan elegáns vásárcsarnokká legyen, a hova a járó-keelő közönség nem mindig kizárólag a képek megtekintése céljából, hanem mint kellemes pihenő állomásra többször benézhetne. Egy ilyen jellegű, nobiles csarnok a fejlődő igények szükségét elégitné ki és ezért bizvást látogatói közé sorozhatná mindazokat, a kik jelenleg kénytelenségből veszik igénybe a kávéházak füstös helyiségeit, vagy ama nyári berendezéseket, midőn az aszfalton fonnyadozó leánder- és babér-ágak mögött bőséges része vagyon a rekkenő hőségben és az utca porában.

E végből mindenek előtt minimálisra kellene szállítani a belépődíjakat. Hogy ez nem járna kockázattal, azt a kétkrajcáros levelező lapok s általában a leszállított áru postai díjak folytán kifejlődött óriási postai forgalom példájával lehet bizonyítani. Angliában, a hol még kisebbek a postadíjak, még nagyobb arányú a postai for-

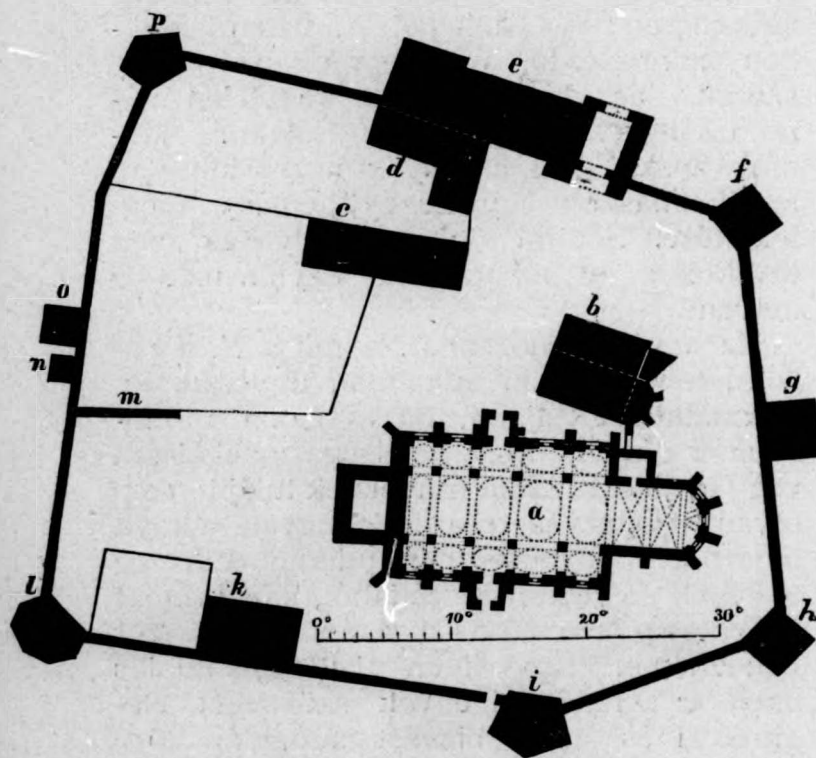
galom. A forgalomhoz csatlakozók nagy száma kiegyenlíti a díjak olcsóságát. Így van ez minden vállalatnál.

Az állandó művásárcsarnok ilyen kedvezményénél még számításba jön ama lélektani mótvum, hogy igen sokan rendelkeznek az anyagi móddal, de a priori nem jüt

eszükbe a műbarátkozás és képvásárlás. De aztán alkalomadtán az ő laikus szemeket is megragadja egy-egy harmonikus színfolt és addig-addig gusztálják, míg — üsse a kő — kiszurják érte azt az ötven vagy száz forintot, a mit különben is elköltöttek volna valami vidám társaságban.

AZ ENYEDI VÁRKERITÉS ÉS A LUTERÁNUS EGYHÁZ-KASTÉLY.

A máig fennálló enyedi egyházkerítés, vagy «kastély», némelyek szerint «vár», szabálytalan ötszöget képez, melynek nyugati vonala, mint a mellékelt rajzból kitűnik, a «Kalandos és Lakatos védnök» (bastion) között, igen tompa szög alatt meg van törve.

ENYEDI VÁRKERITÉS.

a) Reform. egyház.	i) Szöcs-bástya.
b) Evangélikusok egyháza.	k) Evangélikus papiszállás.
c) Reform. tanári szállás.	l) Timár-bástya.
d) Reform. leányiskola.	m) Várjal-rész.
e) Bethlen-féle épület.	n) Fazekas-bástya.
f) Mészáros-bástya.	o) Kalandos-bástya.
g) Szabó-bástya.	p) Lakatos-bástya.
h) Csizmadia-bástya.	

Jelenleg mindössze nyolc védnéje van, melyek közül a «Mészáros és Timár» bástya látszanak legrégebbeknek és a már csak hajdani evangélikus egyházzal határozottan egy korszakra utalnak. (1333.)

A többiek későbbi korúak; legújabb a már pártázattal s rovatkákkal is ellátott «szöcs-bástya», mely mellett a vár kisebb, piac felőli kapuja nyílik. Ez utóbbi a XVII-ik század közepére mutat.

A védnök ketteje: a «Szabó és Lakatos-bástya», téglá és kőfedéllel van ellátva; a többiek zsindegylyel fedettek. A Timár és Mészáros-bástyák faragott kő fedél-támokkal ékeskednek, melyek kiugrása mutatja, hogy hajdan nagyobb fedél tartására voltak szánva. A bástyák két emeletesek, de az emeleket legtöbbször csak belső gerendázatok képviselik.

Azon kis falrész, mely a Timár és Fazekas-bástyák között máig is fennáll (l. az alaprajzot) arra mutat, hogy a kastély hajdan kettős volt s ekkor a déli oldal, melyben később a nagy templom épült, mintegy elővárul szolgált, míg a belsőnek főerőde és legerősebb védnéje a kis egyház volt, mely az isteniszteletre szánt szanktuárium felett két emeletű és törésekkel ellátott bástyát képezett. A nagy egyház ezen fal megfelelő részére épült később.

A fő bejárat, mely kétségtelenül jól meg volt erősítve, oda eshetett, hol most a BETHLEN-féle épület áll, annyival is inkább, mivel máshol kapuhelyet felfedezni nem lehet.

Érdekes az a polgári szerkezetű beállítás, mely határozottan a századok városi berendezéséből kifolyó.

A közérővel épített kastély egyes bástyái, a céhek között voltak kiosztva s ezekre a védnéjüket és az ehhez számított falrészt fenntartani s veszély idején védeni tartoztak; de e kötelesség azon joggal járt, hogy becsesebb javaikat ezekben a bástyákban tarthatták.

E rendszer ily épségben, kevés helyütt maradhatott fenn hazánkban. Mert itt a védnök máig is az illető céhek birtokában vannak.

A BETHLEN-féle épület, valószínűleg a későbbi «Nemesek háza» úgy látszik, korábbi építmény, de ezen fejedelem javításainak nyomait hordja magán. Alakja sajátos. Egy emeletes, de a kapu feletti rész egyik emelete, éppen a bejárat miatt össze van szorítva. Egy közelebről földszintjében történt ásatás alkalmával betűs cserép darabot találtak gót felirattal, mely szintén a XIV-ik századra utal.

Régibb korát mutatja a fő bejárat feletti kő-tábla, melyen 1541 áll.

A vár falán, valamint az egyes védnéken, sehol sem láthatni építésök korára vonatkozó évszámot. E befalazott táblák későbbi kijavításokra vonatkoznak és régészeti tekintetben érdektelenek.

A legrégebb évszám, mi ezek között előfordul, az 1706-ban történt romlásra s 1731-ben lett helyreállításra vonatkozik.

Az itt közölt rajzokban létező volt luterán egyház egyike volt Erdély legrégebb és érdekesebb műemlékeknek. Kiválóan érdekes már csak azért is, mert építés ideje (az 1333. év) az egyház egyik támoszlopára vésvé, tisztán olvasható vala s az egykori portál feletti, korunkban már alig olvasható egyidejű fölíratból, ugyancsak ez évszámot lehetett kibetűzni.

Mint az alaprajzból is felismerhető, a legutóbbi időkben is csekély terjedelmű templomocská, eredetileg csak vár-kápolna volt, egyetlen hajócskával, mely csupán az oktagon szanktuáriumot foglalta magában.

Ez átmeneti izlésben épült, talaja alatt csillagszerűen szétmenő, több ágú sírboltal, melynek közből terjedelmes ossarium felelt meg, hova a már emlékből kihalt eltemetettek csontjait hánytá, a külön temetkezésből jövedelmet húzó egyházi hatóság.

E kis kápolna keskeny ablakai mégkörívesek, de a felette ívezett boltok, elég hegyes csúcsívek s egy központban futnak össze, melynek tagozott zárköve nincsen.

Csak a háttérben volt meg jelvényes három ablaka, más két oldalon ezeknek megfelelő fülkék hagyattak, egyenesen a falra festett szentképek számára. A középső ablak alatt még látható volt egy kis

fülke, mely egykor szentségházul, vagy szent edények helyeül szolgált. (Tabernaculum.)

E falrészek lerombolása azonban oly rögtön következett be, hogy a falfestmények egyikét, maga az akkori lut. lelkész sem láthatta.

A később és már egészen csúcsíves modorban épült sekrestyébe, baloldalon volt a szintén gót faragású bejárat, igen csinos pálcamű; e sekrestye tetején lehetett azután a később épült templomrész karzatára s egyszersmind a kis egyház fölötti védműbe feljutni, melynek mindkét emelete bőven volt ellátva lőrészekkel, mind apróbb lőfegyverek, mind falágyúk számára.

Nevezetes, hogy a bástya-templom egyik délkeleti támoszlopa, egy kiugró ívtámmal (arc boutant) a nagyobb egyház és illetőleg az egykori belvárfal oldalához volt tá-

masztva s így a kis egyház az északi vár-résznek mintegy legerősebb belső védné-jéül szolgálhatott.

Az egykori fedél tartására, még minden két támoszlop között, fenn a pártázatból fedéltartók nyúltak ki, melyek oly eredeti fedélre gyaníttatnak, mely alatt, egyenesen a várfal alá szolgáló lőrészek nyílhattak.

E kis vár-kápolna oldal-része északra

nyílt jobb oldalán, nyilván később ragasztott hozzá, mit nemcsak maga a szabálytalan alak, de a rajta lévő két késői gót ablak is bizonyított.

A homlokzat és főbejárat a bástya alatti részszel csaknem egyidejűséget mutat; a román ablakok itt meg vannak tartva, míg a portál szétmállott kövei csúcsívben végződtek.

A RENESSZÁNSZ MŰIRÁNY KELETKEZÉSE.

(A.) Midőn a legsajátságosabb események láncolata előidézte a népek életében ama bámulatos átalakulásokat, a képzőművészeteket is nem csekély mértékben befolyásolta az eszméknek, intézményeknek és hangulatoknak meglepő változása. A csúcsíves stílusnak háromszáz éves malmát hirtelen megdönté az egészen különböző alapelvekkel bíró és teljesen eredetű, ujonnan fölmerült stílus, a mely képes volt az ujonnan támadt igényeknek kielégítést szerezni.

Ez volt az úgynevezett renesszánsz stílus, a melynek első csirái Olaszországban, a XIV-dik század elején ARNOLFO di LAPPO, GIOTTO, GADDI és ORCAGNA előtt sarjadztak ki és a XV-dik században BRUNELLESCHI és ALBERTI segélyével megérett és megszilárdult, míg kevéssel később antik reminiszcenciáival és a keleties formák iránti hajlamaival behatolt Európa keresztény államaiba, a hol elődje akkor vetélytárs nélkül uralkodott. Sajátságos jelenség, hogy mily gyorsan háttérbe szorítá, mily határozottsággal mindent az ész uralma alá hajtott, a mi annakelőtte a fantáziának hódolt. A matéria túlysúlyba lépett az eszme fölött, a formai mozzanatok az érzelmeik fölött. Utánzás váltá föl az eredeti sajátosságot és a római császárok klasszicizmusa kiszorítá a középkori keresztény művészet vallásos lelkesedését, mindazáltal még mindég a népek nemzeti érzületére, büszkeségére és erkölcsi öntudatára hivatkozva.

Eme gyors csere okai a modern társadalomban, előhaladásában, a XV-dik században végbement erkölcsi és politikai ujjászületesében fekszenek. Minden hozzájárult akkor egy új lét megalakulásához, a gót tradíciók megdöntéséhez. A hűbérirendszer és kommunok hivatása betelt.

Vége volt a harcias és vallásos lelkesedésnek a viharos nyugtalanságnak, a kolosszális vállalatok iránti kedvnek, a kizárólagos papi uralomnak és ama egyéni irányzatoknak és intézményeknek, a mely egyes, a germán törzsekkel keveredő és a római birodalom romjaiból támadó, népekből kialakult. Közös ösztönzés látszék a Kelet összes keresztény nemzeteit áthatni, közös célok felé utalva és ugyanazon követelmények mellett hasonló eszközöket nyújtva regenerációhoz.

Németországban MAXIMILIÁN ismét fölemelé az elnyomott és szétdarabolt birodalmat, a mely megvetett néven és egykori nagyságának üres emlékein kívül semmit sem őrzött meg korábbi hatalmából. A Bázelen és Constanzen tartott zsinatok kielégítik követelményeit és új fénybe helyezik. Az angol nemesség bitorlásait és nyugtalan áhítozásait VI. EDUÁRD erélye és szigora által az első ütések érik, kényszerítvén őket, hogy a trón előtt meghajoljanak. XI. LAJOS és VIII. KÁROLY Franciaországban megfektették a hűbéri rendszert. Aragónia és Kastília két koronája örökre egyesült a katolikus királyok fején és az iberiai félsziget egységes királysággá olvad össze. Eközben a szabályos adó-közigazgatás, az állandó hadsereg megalkotása és a trónok megerősítése újítólag hatnak a kormányzási rendszerre, a mennyiben fokozzák erejét és tekintélyét. XI. LAJOS Franciaországban, VIII. HENRIK Angliában, V. FERDINÁND Spanyolországban, kiszélesítik és megerősítik a királyi praerogatívákat; új törvényeket léptetnek életbe, helyreállítják a belrendet, megvédik a kommunok érdekeit, kiterjesztik a kereskedelmi összeköttetéseket és a tengeri forgalmat és az önkormányzati testületek

eszerint szervezik az ipart. A »carta-pueblas« védelme alatt a lovagvárak elvesztik rettegett jelentményüket az iparosok szemében és vagyonos, tekintélyes osztályllyá küzdik föl magukat, a melyet hasztalan igyekeznek tőlük elvitatni az önhibájából tönkrement nemesi osztály. A keresztes hadjáratok beszüntével és a hiteleneknek a tengerszoros túlsó oldalára való externáltatásával a lovagság elveszté lélcélját és ezzel együtt apránként szellemét, ideális látszatát és valódi erejét.

A vallási szakadás, a mely akkor először elméleti kontroversziák és lelki kérelmek alakjában, lassan lépett föl és később háborúra és a létező viszonyok, valamint trónok megdöntésére vezetett, ezzel a politikai és társadalmi viszonyokat átalakító hatalmak sorát nyitotta meg.

És nem csupán a nyugati népeket rázkódattatta meg egész alakjukban egy eddig ismeretlen izgalom, a melynek eredetét már nem lehet a feudális urak váraiból következtetni. A már régen elernyedtt és megálázott görög császárság bukása bekövetkezett, a török handzsár darabokra szabdalta és az Aja Sofia kupolája a konstantini labarum helyén a fétoldat viselé. A görög művészek és tudósok, a török járom elől irodalmuk maradványaival és az antik világtradícióival az olasz államokba menekültek, a hol ismereteik gyümölcsözően befolyásolták a klasszikus tanulmányok megújulását. Mindazáltal — mint soká hitték — nem ők voltak előidézői, már bevándorlásuk előtt fölmerült a törekvés, hogy a régi római nemzet elfeledett kulturája ismét fölélesztessék. Hanem ismétli föllobbanása sokkal kápráztatóbb volt, semhogy híveit egészen hatalmába keríthette volna. Az eredeti alkotást föl-váltá az utánzás, archäologiai kutatások béníták meg a benső lelkesedés röptét és a tudományoskodás elfojttá a népszellem nemzeties, keresztény, független fejlődésének zseniális merészségét.

Az újjászületés eme napjaiban, midón a gondolat megtöré a múlthoz fűződő bilincset, hogy magát szabadon szolgáltassa át a jövőnek, megjelenik előttünk DANTE, ARNOLFO di LAPO, GIOTTO és CIMABUC a két korszak határvonalán, a melyek közül az egyiknek lelkesedése és idealizmus kiélte magát, a bekövetkezendőben pedig az anyagi érdekek uralkodnak, a hideg politika és merész utánzás, a pozitív irányzatú törekvések voltak érvényesü-

lendők. És eme szellemek ily módon a keresztény művészet legköltőibb és legmagasztosabb kifejezői, a midón egyidejűleg a reneszszánsz első apostolai. Alkotásaik ennek érkezését hirdetik, bármennyire is át vannak hatva a velök létűnő spiritualizmus utolsó sóhajaival és az eredetiséget hirdetik, a mely eredetiség aztán a racionalisták (preceptistas) és utánzók eiött hódolt meg. Ők rajongnak a középkorral és egyszersmind a bölcsészet korszakával együtt okoskodnak és a világtörténelem két nagy fejezetének határkörei.

A klasszikus múltnak újjászületése, a mely a művészetek fejlődésére a legközvetlenebb befolyással volt, legelső sorban FLORENCBŐL és RÓMÁBÓL indult ki. Itt voltak legnagyobb számban a régi műemlékek, a császárság nagyszerű maradványai. És még mielőtt komoly tanulmányozásukba fogtak volna, emléküik az olaszoknál nem halt ki teljesen, midón a csúcsíves stílus egyedulalma által, a Rájna partjaitól a HERKULES oszlopáig, a feledésbe tolattak. Mert bárha némi befolyást gyakorolt a csúcsíves stílus az olasz építészetre a nélkül, hogy valaha előmenetelt ért volna el, ezen stíű épületeket mindig idegen divat termékei gyanánt és oly fantasztikus kuriózumnak tekintették, a melyek a klasszikus emlékekkel telített talajban nem igen honosulhatnak meg. A kelet szomszédságában lévő tartományokban, a hol az exarchátus emléke föntartotta magát, többé-kevésbé szűzies, tiszta állapotban, átvették a byzanci stílust. A déli vidékeken tulsúlyban volt az eldurvult és módosított latin műirány, a római környéken a régi bazilikák utánzása.

Keleti és latin izlés egyesült a lombard épületeken és sajátos jelleggel ruházta föl azokat, míg Toskánában nagyobb korrektséggel és a latin formáktól való csekélyebb eltéréssel építettek. A középkor egész ideje alatt OLASZORSZÁGBAN a félköríves árkádokat, az oszlop és a román ornamentálás módját nem feledték el teljesen. Csak midón a keresztes hadaknak a művészetekre gyakorolt hatalmas befolyása a keleti izlést a nyugaton is elterjeszté, OLASZORSZÁGBAN is fölmerült a muló hajlandóság a csúcsíves rendszer iránt, a minek gyümölcse volt a csekély számú műemlék. Ez alkalommal tehát, midón a régi Róma irodalmának és

művészetének maradványait mohón tanulmányozták és ujonnan föltűnt nagyságát bámulták, nem volt szükséges a reneszszánsznak a csúcsíves konvenciákkal és technikával küzdenie. Csak a hagyományt kelle igazolnia és szigorúbban követni az ösvényt, a honnan a négyszáz évig tartó goticizmus sem bírta eltéríteni.

A reneszánsz első csiréit már a flórenci Santa Maria del Fiore-nál fölfedezték, ez ARNOLFO di LAPO műve, a ki 1298-ban rakta le alapkövét. Eme bámulatos művön a félkörív a csúcsívet törekszik háttérbe szorítani, a vízirányú vonal rendszere helyenként a függélyesnek helyébe lép, a merész tornyocskák és csúcsok helyett keleties kupolák csoportját látjuk és a római stílus térbeosztásának homályos emlékét, a midőn ennek nemes egyszerűsége feledtetni a csúcsíves rendszer csoportosítását, gúlaszerű formáit és tarka díszítményeit. GIOTTO az, a ki a festészet terén eszközli ugyanazokat az átalakulásokat, a melyek az építészet terén már érvényesültek, TADDEO GADDI, a ki tovább halad az új ösvényen, ORCAGNA, a ki egy római vonást illeszt hozzája, ARNOLFO vázlatát tovább fejlesztik, míg kevésbé később BRUNELLESCHI az antikhoz való még határozottabb közeledéssel szerencsésen befejezi a művet.

Ez a nagy mester 1377-ben született és DONATELLI tanítványa volt, az új építési rendszert sajátos stílussá fejleszté és sok híres utánzónt vont maga után. Ő kezdé meg a Palazzo Pitti építését és befejezte a P. Ammanti-it. Az ő művei még a

Copella de Pazy, a San-Lorenzo és Santo Spirito székesegyházak, a hatalmas kupola, mely a flórenci Santa Maria del Fiore dómot befejezé. Utána következett LEON ALBERTI, az ő művészetének nagy eleganciájával és finomságával, karcsúbb proporciókkal és szebb ornamentekkel. Tökélyesbült művészetének bizonyítékai: a San Andrea-templom Mantuá-ban, és a San Francesco-templom restaurációi Riminiben, a melynek csúcsíves rendszerű homlokzatát és egész eredeti jellegét újjáteremté. PIETRO és MARTINO LOMBARDO Velencében ugyanezen műhelyben dolgoztak. Végül BRAMANTE RAFFAEL mestere az architektúrában, befejezte az előzők tisztító törekvését és a császárság korabeli régi műemlékek mintájára pompás műveket alkotott, a melyek azonban minden szépségük, és előkelőségük dacára nem érhatték el a régiek fönséges szigorát és méltóságát. Eme emlékek közül való az 1495-évből származó milanói Santa Maria delle Grazie és a Palazzo Grand homlokzata, a mely Rómának egyik ékessége.

Eme korszakban Olaszország makacs háborúk színhelye és az európai politika tárgya volt, idegen kitünőségek gyűl helyéül szolgált, a kik mint diplomaták, harcosok, vagy művészek sereglettek össze, vonzatva az új civilizáció csábjaitól és az újonnan fölfedezett és megifjodott ó-világ varázsától. A dicsőség szárnyain a reneszánsz átszarmazott az Alpeseken és Apennineken és rohamosan elterjedt egész Európában.

BESZTERCEBÁNYA.

A város építészeti elrendezése tekintetében közép helyt áll a magyar felföldi (Kassa, Eperjes) és a Duna-melléki és többi bányavárosok közt: ugyanis a főtér itt is, mint a szepességi és a többi bányavárosokban gyűrűnek nevezik; azonban e tér, nagy hossza miatt, inkább hasonlít Kassa és Eperjesnek az egész városon keresztül vonuló főutcájához, valamint az e gyűrűn elrendezett házak is igen hosszúak, a főtértől egészen az attól elég messze elnyúló két párhuzamos utcába vonulván; de másrészt e hosszú házak aránylagos szélességgel is

bírnak és bírtak hajdan is, miben megint megközelítik a többi bányavárosok tágas gyűrű-házaikat. Úgyszintén megvan Besztercebányának a maga akropolisza is: azaz a többi várostól elkülönített és külön kerítő fallal ővedzett, csekély magaslapon fekvő erőde, mely magában foglal két templomot: a német és tót ajkú katolikusokét.

A hajdani várnak sáncai és falai elvannak hordva, hanem áll még fő tornya, mely, úgy mint a többi bányavárosok barbacanja, a város felé néz délnyugotnak. Szemközt e toronnyal, túl a főtemplom keleti

részén van még egy másik torony is, mely jelenleg lakásul szolgál.

Maga a templom többször lett újítvva, de még azon részei is, melyen még a csúcsíves stíl mutatkozik: u. m. északi homlokzata, szentélye, tornya, déli előcsarnoka és Sz. BORBÁLA kápolnája. A XIV-ik század hadi mozgalmi inkább háboríták az építkezést, mintsem hiszi BÉL MÁTYÁS. Egyébiránt a templomnak nem egésze, mely elrendezésével a közönséges nagyobb magyar, akkori templomokhoz hasonlított, hanem inkább részletei érdemlik meg figyelmünket, nevezetesen pedig Sz. BORBÁLA kápolnája, az e mellett álló keresztelő medence és az olajfa-kert.

A BORBÁLA kápolnába a templom északi fala nyugoti végén áttört köríves kapunyílás vezet és míg a templom maga belülről egészen újnak mutatkozik, a kápolna megtartotta eredeti építészeti alakzását; meg van még régi boltozata, meg van két eredeti ablaka; az előbbinek boltgerincei mesterileg faragott mellszobron emelkednek, melyeknek még ruházata sem oly apró és szögletes redőzetű, mint azt eredete korától várnunk kellene. A két ablak csúcsának dísze a XV-ik század végére mutat.

Igen nevezetes az e kápolnában álló, nagymérvű oltár, mely műértékére nézve a fenmaradt csúcsíves oltárok első sorába teendő. Ezen oltár készítését STOSS VEIT-nak, krakkói szobrásznak, tulajdonítják, kiről felteszik, hogy a XVI-ik század első éveiben Krakkóból Magyarországra jött és itt Lócsén, Bártfán és Besztercén dolgozott tanítványaival, később pedig elköltözött Norinbergába.

A templom déli hosszfalához egy még eredeti alakjában fenmaradt kapuzat támaszkodik, melynek boltozata hatsúgáros csillagot képez. E kapuzat nyugati oldalán igen nagy fülkét látunk, melyben az úgynevezett olajfa-kert van elhelyezve. Ezen olajfakert, műértéke tekintetében, kétségtelenül a legnevezetesebb szobrászati teremtmény, melyet Magyarországon a középkor reánk hagyott. Festészeti elrendezésében két fő részre oszlik; egyikét, az előterét, teszi minden oldalán kidolgozott öt szobor (en ronde bosse), e mögött a háttér nagy dombormű, melyen számos emberi alak és épület látható terjedelmes tájban.

A mostani, a várban fekvő gimnázium épület, hajdan Besztercebányának város-

háza volt. Építészeti stílje azon végvonalon áll, melyen a csúcsíves átmegegy a reneszánsz-építészetbe; hosszoldala alól s elől négy köríves arkádot mutat, mely fölött az első emeleten nyolc arkádós járda nyílik. Az arkádokat hordozó és elosztó tő a legkésőbb, de még mindig jó alakzást mutat, négyszögű, fent kajácscsal ellátott talapzatot, melyen a négyoldalú tő teste emelkedik elszelt sarkával; eddig minden azon, bár késő korú csúcsíves sílben van felfogva, de a pillér feje már is az úgynevezett toskánai rendre emlékeztet, mint elosztásában, mint felső köríves tagozásában.

Hasonlólag már reneszánsz modorra emlékeztetnek a földszinti körívek, valamint egyéb építészeti alakzatok és elrendezések is. Jelenleg a gimnázium, a felső arkádós emelet fölött, még csak egy magaslattal bír, mire a tető fel van téve. Idáig az eredeti alak tökéletesen megegyezik a domborművön a kert ajtaja fölött emelkedő másával, ugyanannyi nyílás a második emeleten is; de a domborművön még egy harmadik emeletet is látunk és e fölött a végső rovátkás falat.

Az imént említett épületeken kívül a besztercei váracsban még a tótok temploma is áll, mely BÉL MÁTYÁS megjegyzése szerint, csak 1650-ben épült volna, de mely, e tudósítás dacára, bizonyosan régibb ezen esztendőnél; mert építészeti módja a teljesen elkorcsosodott csúcsíves stílé, még pedig olyannyira, hogy annál jellemzőbb példányt e tekintetben nem ismerünk Magyarországon. Érinteni kell, miként BÉL állítja, hogy e templom kisebb, hanem régibb imolának (fanum) tágításából eredt s így ellentmond előbbi állításának: de még oly későbbi tágítást sem lehet koncedálni, mert az egész, együttvéve, az elkorcsosodás jellegét egyaránt és mindenütt viseli magán.

A templom, épen úgy, mint a körmöci, kivételesen csak két hajós, elválasztó tagnak két egész és két fél oszlop van használva, a hosszfal féltövei azonban többoldalúak. Az oszlop nélküli a valóságos kapitelt, melynek helyét több párhuzamos hengertag foglalja el, e fölött nem csúcs-, hanem körívek emelkednek és a keresztboltozat sem olyan, minőt a csúcsív korában készítettek; mert a két dongabólt ormai nem metszik egymást közös középponton. Az ablakoknak még csak egyikében látható egy igen késő alakú halhólyag, a

többi ablak később lett nyitva. A nyugati fő kapuzat a legkésőbbi csúcsíves alakzást mutatja, itt egyedül hengertag (nem oszlopka) fordul elő a torony szélén és ez is fapálca módra egymást metszi. Fent

kettős csúcs van, a felsőbb szintén egymást metsző pálca taggal, még pedig lefelé fordított kanyar ívben. Ezek szerint az épületet a XVI-ik század közepe körül emeltnek kell tartanunk.

AZ ÚJ ORSZÁGHÁZRÓL.

Az állandó országház szüksége mindinkább kikerülhetlenebbé válván, TISZA KÁLMÁN miniszterelnöksége alatt 1880-ban az országgyűlés mindkét házat magába fogadó állandó országház építése határozottat el, mit az 1880. évi LVIII. törvénycikk alatt 1880. évi december 14-én ő felsége Gödöllőn törvénynyé szentesített.

E törvény értelmében 1881. március 20-án «Országos bizottság» alakult, melynek feladata lévén pályázatok kiírása, a beérkezett művek elbírálása és a végrehajtás alapjául szolgáló terv kijelölése.

A pályázat határideje 1893. február 1-én járt le és összesen 19 terv érkezett be, melyből négy fogadtatott el és részesült a pályadíjakban. A kivitelre azonban az országos bizottság, módosítással STEINDL IMRE építész és műegyetemi tanár «Alkotmány» című tervét jelölte ki és fogadta el 1884. év február 24-iki, egyszersmind utolsó ülésében, a mikor is az a fura eset adta elő magát, hogy azok a műszaki bírálók, a kik STEINDL gót modorú tervezete ellen egyhangulag nyilatkoztak, a szavazásnál STEINDL ugyanazon terve mellett adták be szavazatukat, mert ANDRÁSSY GYULA gróf ezt a gótszerű tervet óhajtotta kivíteni.

Az új országház terv szerinti felépítését az 1884. évi május 22-én Budapesten szentesített 1884. évi XIX. t.-c. rendelte el tizévi feltételes határidő kikötésével.

Rövid idő alatt megalakult az «Építési Tanács», élén TISZA KÁLMÁN miniszterelnökkel, a «Végrehajtó-Bizottság» gróf TISZA LAJOS elnökle mellett, valamint az ezeket kiegészítő «Műszaki vezetőség» és «Műszaki kir. ellenőrség.» Előbbinek vezetője STEINDL IMRE, és helyettese SANTHÓ ISTVÁN, utóbbinak vezetője NEY BÉLA, s tagjai STEINHAUSZ LÁSZLÓ, HEIDRICH LÁSZLÓ, BAYER BÉLA és LAZÁR IMRE.

A STEINDL IMRE építész által készített általános költségvetés alapján a végrehajtó-bizottság az építkezés költségelőirányzatát a belső berendezésen kívül, melyet 2,000.000

forintban irányoztak elő, összesen 10,546.653 forint 88 krajcárban állapította meg. Ebből jutott a tulajdonképeni építkezés költségére 9,546.653 frt. 88 krajcár a dunai kőpart, feljárók és vízművek áthelyezésére 250.000 forint, igazgatási költségekre 300.000 frt és STEINDL IMRE építész tiszteletdíjára 450 ezer forint.

Ezt a költségelőirányzatot azonban az által, hogy a kupolacsarnok építését a minisztertanács 1892. évben kifejezett óhajára, eltérőleg az eredeti tervtől, a millénium idejére készítették el és mert az országos bizottság különben is kimondta, hogy az építkezés nem korlátozandó pénzügyi tekintetek által, jóval túlhaladták úgy, hogy előleges számítás szerint az építkezés külső és belső összköltsége a 15 milliót is jóval felül fogja haladni s eléri majd a 20 millió forint építési költséget.

Az állandó országház tulajdonképeni építése telekkisajátítás, építési iroda létesítése, új dunai kőpart és feljáró építése, az útban levő vízművek eltávolítása és pótlása folytán tényleg csak 1885 október elsején vette kezdetét, akkor tétetvén meg az első kapavágás.

A földmunka némi megszakítás mellett 1887 augusztus 31-éig volt teljesen készen, mikor is az épület egész kiterjedésében tervezett beton alapozására került a sor, amely 1887 június 16-án vette kezdetét. A beton alapozás, melynek normális vastagsága 2 méter, a nagy udvarok alatt 75 centiméter, éjjel-nappali munka mellett 1887 október 1-én fejeztetett be. Felemlítjük, hogy a beton alap területe 19.524,90 m², vagyis 3,39 katasztrális hold, az alapvetés összes költsége pedig 1.200.000 frt.

A kőfaragó munkákat 1880. évi december 10-én kezdték meg, a felépítmény építése pedig 1881 tavaszán vette kezdetét. A falazatok teljes felemelésének úgynevezett bokréta-ünnepé 1894. évi május hó ötödikén volt. Egy év múlva, 1895 május tizenhatodikán a már véglegesen befedett

kupola boltozatának zárókövét is elhelyezték, 1895 decemberében pedig az összes állványokat lebontották.

Az épület külseje és a kupolacsarnok tehát 1896 április 30-áig teljesen készen volt. A milléniumi ünnepek egyrésze a

törvényhozás mindkét házának ő felsége jelenlétében való díszülése már az új parlament kupolacsarnokában volt és a képviselőház újonnan választandó testülete már 1902-ben be fog vonulni az országház új épületébe.

KÖNYVISMERTETÉS.

ÉPÍTÉSI EGYSÉGÁRAK. Építészek, építőmesterek, építévállalkozók, építési rajzolók, munkavezetők, építő iparosok, gazdatisztek és a nagyközönség használatára. A részletes költségvetések készítéséhez és az egyezség nélkül teljesített munkálatok elszámolásához. Irta: BEREGSZÁSZI SÁNDOR építőmester. Ára 5 korona. GRILL KÁROLY könyvkereskedése Budapesten. E kézikönyv azt akarja elérni, hogy a különböző ipari munkálatoknál áttekinthető s elbíráható egységárok legyenek. Ezt a célt részben el is éri, noha a helyi viszonyok szerint ezek az egységárok váltakoznak, mégis tájékoztató támpontul szolgál BEREGSZÁSZI kézikönyve s ezért használatra ajánljuk.

KATONAI TÉRKÉPEI az osztrák-magyar monarchiának. Rövid tanulmány a cs. és kir. katonai földrajzi intézet földmérési munkáiról és térképeiről. Irta: sárói SZABÓ LAJOS m. kir. honvédszázados. GRILL KÁROLY könyvkereskedése Budapesten. Eddig olyan munka amely monarchia államai területének katonai felméréséhez szükséges földmérési műveleteket, a katonai terepfelvételzés szervezetét, a katonai térképek szerkezetét, azok készítését és sokszorosítását egy helyen, összefüggően, időrend szerint, és a mellett röviden és áttekinthetően ismertető lett volna, sem magyar, sem német nyelven nem jelent meg s így SZABÓ könyve hézagpótló. A műhöz két precize kidolgozott térkép van mellékelve. Különösen a honvéd felsőbb tiszti tanfolyam hallgatói vehetik hasznát.

TERVPÁLYÁZATOK.

PÁLYÁZAT SZOBORMINTÁRA. Budapest székesfőváros polgármestere pályázatot hirdet a lipótvárosi SZENT ISTVÁN székesegyház belső figurális szobrászmunkájának mintáira. Szent LÁSZLÓ, Magyarországi Szent ERZSÉBET, Szent GELLÉRT, továbbá a főoltár baldachinja alá Szent ISTVÁN szobra mintázandó. Talapzattal együtt 2.50 méter a végleges magasság. Az első három szent szobor fölé gyermek-angyalok mintázandók 1.70 méter végleges magasságban. A főoltár kupolájának ormára egy ifjú angyal 1.80 m. végleges magasságban. A pályamű a véglegesnek egy negyed méretében készítenendő. Mindezeket a pályanyerteseknek karrarai fehér márványban kell kifaragyniok a következő díjazás ellenében: 1. a három fülkeszobor mindegyikéért a fentemlített anyagban kifaragva 10.000 K., összesen 30.000 K. 2. a három angyalcsoport ugyanolyan anyagban kifaragva egyenként 6300 K., összesen 18.900 K. 3. a főoltár Szent

István szobra 12.000 K. 4. a főoltár kupolájára kerülő angyal mintája 1600 K. Összesen 62.500 K. Egyéb pályadíj nincs. Benyújtási határidő ez év október 30-ika. A pályázat nemcsak művészi, hanem vállalati jellegű is, a mennyiben a pályázó művész tartozik kijelenteni, hogy a fenti árakon belül mily jutalmazás mellett hajlandó a szobrokat elkészíteni.

IPARMŰVÉSZETI PÁLYÁZAT. A Magyar Iparművészeti Társulat a kereskedelmi minisztertől rendelkezésére adott állami segítségből a következő pályázatot hirdeti: Tervezzék egy díszoklevél, a melyet a kereskedelmi miniszter kétezer korona állami nagy díjával együtt az illető kiállítónak kiadnak. Az oklevél rajzában annak rendeltetése megfelelően kifejezve legyen. Az oklevél nagysága, alakja, valamint a kidolgozásnál használt technika (tollrajz, akvarell, szénrajz) a tervezőtől függ. A pályá-

munkának kidolgozása lehet ugyan vázlatos, de annyira érthetőnek kell lennie, hogy abból a művész intenciója mindenben felismerhető legyen. Kívánatos azonban, hogy a tervező pályaműnek egy részét, például egy tizedét olyképen dolgozza ki, hogy abból a végleges rajz kidolgozásának módjára következtetni lehessen. A rajzon a következő szöveget kell föltüntetni: «A Magyar Iparművészeti Társulat folyó évi karácsonyi kiállításán kiállított tárgyai alapján N. N. asztalos-mesternek jeles munkájáért a kétezer koronás állami nagy díjat adományozom. Budapest, 1901. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter». A jogos művészi követeléseknek és a pályázat föltételeinek mindenben megfelelő pályaművek díjazására két díj szolgál és pedig első díj 600 korona, második díj 400 korona. A 600 koronás első díjjal jutalmazott pályaműnek szerzője még 400 koronát kap a sokszorosítás alapjául szolgáló végleges

rajzért, a melyet esetleg az oklevél eredeti nagyságánál nagyobb méretben kell készítenie s a mely rajznál a zsüri esetleges észrevételeit figyelembe kell vennie. Ezt a rajzot kívánatra két hónap alatt el kell készítenie. A pályabírók tagjai: Elnök: CZIGLER GYÖZÖ; tagok: ALPÁR IGNÁC, BÉLA HENRIK, FITTLER KAMILL, GELLÉRI MÓR, NÁDLER RÓBERT és VIG ALBERT. A pályázatokon csak magyar honpolgár vehet részt. A Magyar Iparművészet a pályaművek bármelyikét díjtalanul teheti közzé. Az összes pályaműveket legalább nyolc napig ki kell állítani az Országos Iparművészeti Múzeumban. A pályázat titkos. Ezért a pályaművek jeligével legyenek ellátva s ugyanazzal a jeligével zárt boríték tartalmazza a szerzőnek nevét és lakását. A pályázat 1901 december 15 én déli tizenkét orakor jár le, mely időpontig a pályaműveket a Magyar Iparművészeti Társulat titkársági hivatalába (Budapest, Üllői-út 33/37) kell beküldeni.

VEGYESEK.

KASZÁRNYÁKAT hogyan és minő módon építenek nálunk, arról egész krónikát lehetne már írni. Ebben felülmúl mindenkit a mi honvédelmi miniszteriumunk, a mely a múlt hetekben is négy csapat-kórház építését, ha jól vagyunk értesülve — 4 milliónyi költségben, kedves ruhaszállítójának adta ki minden pályázat nélkül. Be kell vallani, hogy ez a miniszterium nagyon szerűen kezeli ezeket az építkezési osztogatásokat, melyekről már egész legendákat mesélhetnek és mesélnek is az emberek. De nem erről akarunk most szólni, mert erre külön fejezet kell. Hanem a NÁDASDY kaszárnyáról szól az ének, melyet 1896-ban építettek fel és épen hogy a jótálási idő lejárt, már is ki kellett költözködtetni a katonákat, mert a kaszárnya reájuk ereszkedni kívánkozott, hajlandóságot mutatván a természetes összeomlásra. A kaszárnyát annyira favorizált osztrák LÄHNE és STRENGE cég fél millió koronáért úgy építette, hogy nedves gerendákat alkalmazott az épületen és azok annak folytán összekorhadtak. Az építmény pedig oly lazán van kivive, hogy most már, pár évi fennállása után, mindinkább fenyegetőbb jelleget öltött. A nyirkos, nedves levegő megrontotta a katonák egészségét, a nagydarabokban leomló vakolat pedig életve-

szélyessé tette az ott tartózkodást. A kaszárnya parancsnoka terjedelmes jelentést adott be a türehetetlen állapotról a hadtestparancsnoksághoz, mely gyorsan intézkedett az iránt, hogy a két zászlóalj ideiglenesen másutt kapjon elszállásolást. Egyszersmind rendelkezett a gyöngye alkotmány kijavítása, illetőleg az összes épületek restaurálása iránt s erre elő is irányozta a költségeket. A javítási munkálatokat közvetlenül a katonák kivonulása után kezdték meg. Most a katonaság egyik szakértőjének szigorú ellenőrzése mellett cserélik ki a nedves, puha gerendákat száraz, kemény és vastag fadarabokkal. Az eszközöndő javítások 80.000 koronába kerülnek és így „olcsó húsnak híg a leve“. Ez az „olcsó“ ajánlatnak az eredménye; és még hozzá idegen cégé! Különben ugyanez a LÄHNE és STRENGE cég építette a Lehelutcai VILMOS kaszárnyát, mely szintén olyan rozoga állapotban van, hogy most javítgatják.

SIMA FERENC a napihírek és a törvénykezési rovatok állandó alakjává válik. Mi csak azért emlékezünk meg újra és újra róla, mert SIMA FERENC sápolási törekvéseivel diszkreditálta a családi házak építésének az ügyét. Szomorú árnyat vet

társadalmi viszonyainkra, hogy nálunk az olyan embereket, mint SIMA, a ki csalásai és sikkasztásai miatt kénytelen volt Amerikába szökni, még meg is ünneplik. Egy országos képviselő vezetése alatt ünnepelet rendeznek Szentesen az Amerikába, szökött SIMA tiszteletére, — mert SIMA közjegyzői irodát nyitott a penszylvániai Mykeesportban. Jelenleg SIMA a mykeesporti plébánián lakik testi-lelki barátjánál, KOVÁTS KÁLMÁN plébánosnál, ki tíz év előtt még a magyarországi Algyő községben káplánoskodott és SIMA FERENC-nek főkor-tese volt. Izgága természete miatt elmozdították állásától, majd felkerült Pestre, hol hirlapíró lett, sőt 1896-ban gróf KÁROLYI SÁNDOR ellenében fellépett képviselőjelöltnek és alig ötven szavazattal maradt kisebbségben. Ezután a Magyar Szabadság című hetilapot szerkesztette, de az előfizetési és hirdetési díjakat elsikkasztván, a kiadótulajdonos följelentést tett ellene. Ekkor szökött Amerikába. A két jeles férfi Amerikában összekerült ismét, a Penszylvániában lakó mintegy 54.000 magyar kizsákmányolására a két hazafi szövetkezett. Társul szegődött hozzájuk még egy MEDVECKY nevű lelkész is. SIMA már nagy befolyással bír. Van egy lapja is, a prédikációk után ő is szokott szónoklatokat tartani, persze — pénzért; 40 dollárt kap ő is, mint a pap. Mindez pedig csak előkészítője SIMA tervének: — ugyanis bankot akar alapítani. Egy budapesti barátjához írt egyik levelében SIMA dicsekedve emlegeti, hogy a penszylvániai magyarok könyörögve kérték: maradjon közöttük és legyen az ő vezérük. Laza erkölcsünk mellett megeshetik, hogy SIMA-t nemcsak ünnepelni fogják Szentesen, hanem még vissza is fogják hívni. Hát a „Pest-Szt.-István“ családi házak egyesületének, magyar államvasúti, kassaoderbergi vasút, és más állami hivataloknak azon tagjai, a kik sápra dolgoztak SIMA-val, nem fogják-e visszainvitálni?

A BUDAPESTI LÁNCHIDAT ujjá fogják építeni. Mihelyt az eskütéri hid megnyílik a forgalomnak, kezdetüket veszik a lánchid javítási munkálatai. A hídnak némi szerkezeti hibái vannak, keresztkapcsok és egyes alkatrészek öntött vasból készültek, az uttest gyöngye és a hid lengése egyenlőtlen. E hiányokon fognak segíteni a törvényhozás intézkedése folytán. Az ujjáépítés munkálatainak ideje alatt a lánchidat el-

zárják és a forgalmat az új eskütéri hidon bonyolítják le.

ÉPÍTÉSZI, ESETLEG ÉPÍTŐMESTERI ÁLLÁS. A diósgyőri m. kir. vas- és acélgyár építési osztálya részére egy okleveles építész, esetleg építőmesternek, egyelőre havi fizetés mellett ideiglenes minőségben való felvételére pályázat van hirdetve. A kellőleg felszerelt pályázati kérvényeket a fizetési igények megjelölésével f. é. o k t ó b e r h ó 1-ig a diósgyőri m. kir. vas- és acélgyár főnökségéhez címezve kell benyújtani.

IPARMŰVÉSZETI KIÁLLITÁST Szegeden a múlt héten ZSILINSZKY államtitkár megnyitotta. E kiállitást a magyar iparművészeti társulat, a Szegedi képzőművészeti egyesülettel, valamint a kereskedelmi és iparkamarával egyesülve rendezte.

ISKOLAÉPÍTÉS. Székes Budapest főváros közönsége a X. ker. Maglódi-úton elemi iskolát és kisdédóvoda-épületet épített:

TEMPLOMÉPÍTÉS. Pusztakaláni vasgyár telepén építendő róm. kat. templom építésére vonatkozó terveket, úgy az erdélyi püspökség, mint a róm. kat. státus mérnöke felülvizsgálta és a beterjesztett tervezetek közül SÁNDOR JÓZSEF petrozsényi építőmester tervezetét fogadták el a kivitel alapjául. Az építést e tervek alapján még ez évben meg is kezdik úgy, hogy a tél beállta előtt az épület fedél alá kerüljön.

VÁROSHÁZÉPÍTÉS. Sajó-Szt-Péter város, 70.870 korona 65 fillér költséggel emeletes épületet emeltet; melyben a városi hivatalokon kívül, a járásbiróság és kir. adóhivatal is elhelyezést nyer.

A GYULAFEHÉRVÁRI, úynevezett JERICHO-épületet 109,000 korona költséggel újra építik.

HÁROM NAP ALATT AMERIKÁBA. A »Times« hasábjain érdekes vita folyik arról a kérdésről, hogy Anglia miképen biztosíthatná magának a leggyorsabb összeköttetést Amerikával a tengeri útnak lehető meg-rövidítése által. Ez különösen úgy volna elérhető, hogy Irország nyugati partjairól induló hajók szállítanák az utasokat Kanadába. Három irországi kikötőről volna szó: ezek Berehaven, Queenstown és Grookhaven, mert ezek legközelebb esnek Amerikához

és csak az a kérdés, hogy a három kis kikötő közül melyiket lehetne legkönnyebben nagyszabású forgalomra berendezni. Amerikában a hajók nem New-Yorkba, hanem Kanadába mennének és ez esetben a »Deutschland« sebességével járó hajók $3\frac{1}{2}$ nap alatt érnének Amerikába. Kanadában a Cap Breton két kikötője kínálkozik: Sidney és Louisburg, a honnét vasuton most is 20 óra alatt el lehet jutni Halifaxba; nagyobb forgalom esetén a vonatok még gyorsabban is tennék meg ezt az utat. Turbinagépek és kőolajfűtés mellett ezen a vonalon, mely mintegy 2000 mértföld, a 25 fonál sebességgel járó hajók három nap alatt jutnának Európából Amerikába. Ezt a rekordot egyhamar más nemzetbeli európai hajó nem érhetné el.

GIMNÁZIUMÉPÍTÉS. A vallás- és közoktatásügyi miniszter Gyulán, ALPÁR Ignác budapesti építész tervei nyomán új gimnáziumot épített. A tervező építész Gyulára megy az épület helyének kijelölése végett.

ISKOLAÉPÍTÉS. A szilágyvármegyei Kraszna községben 61.292 k. 89 fillér költséggel egy új állami elemi iskolát fognak építeni.

AUSZTRIA-MAGYARORSZÁG SZÉNFOGYASZTÁSA. Oroszország után a legkisebb szénmennyiséget Ausztria-Magyarország fogyasztja. Az évenként és fejenkénti szénfogyasztás az 1900. évben Oroszországban 90, a monarchiában 370, Franciaországban 980, a Német birodalomban 1500, az észak-amerikai Egyesült-Államokban 2450, Belgiumban 2700 és Nagybritannia és Irlandban 3930 kg. volt.

A VILÁG LEGNAGYOBB TÁVIRDAHIVATALA a londoni központi távirdahivatal, mely naponként 140—150 ezer táviratot továbbít. A rekordot VIKTÓRIA királynő gyémántjubiléuma napján érte el, midőn 195,411 táviratot továbbított. A hivatal 1226 távirdakészülékkel és 200 telefonnal rendelkezik. A naponként alkalmazottak száma 4600, mely így oszlik meg: 2470 táviró-tiszt, 1200 távirdakezelő, 880 táviratkihordó és 50 szolgál. Gyorsaság szempontjából a legtökéletesebb a Wheatstone-féle távirdakészülék, melylyel percenkint 350 szót továbbítanak, de akadt egyszer

a londoni hivatalban egy ügyes tiszt, a ki 600 szót továbbított percenkint, midőn GLADSTONE a Home rule-t beterjesztette és nagy beszédét a parlamentben elmondotta, a mikor a londoni központi távirdahivatal esti 9 órától reggeli 3 óráig több mint egy millió szót továbbított. Ez is bizonyára rekord a távirda annalesében.

FÜGGŐ VASÚT. Szászországban függő vasutat nyitottak meg, mely a Drezda melletti Loschwitzből a Rochnitz magaslatokra vezet. A pálya hossza 820 láb, $32\frac{2}{3}$ -os emelkedéssel. A LANGEN-féle rendszer szerint épült pálya 33 vasoszlopon nyugszik, melyek különböző magasságúak; a legnagyobb közülük 49 láb. Ezek az oszlopok tartják a síneket, melyeken a kocsik függenek. Minden kocsiiban 50 utasnak van helye. A két vonatot egy 1.7 hüvelyk vastag kábel köti össze. A hajtóerőt két, egyenkint 80 lóerejű gőzgép szolgáltatja.

JEZSUITA-TEMPLOM- ÉS ZÁRDAÉPÍTÉS A zágrábi Palonotics-utcában a Jezsuiták egy 2000 személy befogadására alkalmas templomot és kolostort építenek. — A terveket HOLJÁC I. zágrábi építész készítette, melyek szerint a templom és zárdá 300.000 koronába kerül.

VASÚTSEBESSÉGEKET oly nagy fokra vitték már, hogy az embert bámulatba ejtik. Most olyan gyorsvonatot rendszeresítettek Manchester és Liverpool közt, a mely gyorsaság dolgában bámulatos. Ezzel az új összeköttetéssel Manchesterből Liverpoolba tizenhét perc alatt el lehet majd jutni. Az új vonal egysínű lesz és BEHR terve szerint készül. A vonatok óránként 130 kilométer sebességgel fognak menni. De Amerikában ezt is túlszárnyalták már. A Kanada-Atlantic vasuton egy BALDWIN-féle mozdonyt próbáltak ki O.tas és Montreal között. A mozdonyhoz négy nagy személykocsit kapcsoltak. A vonat a 17 mérföldnyi vagyis $27\frac{1}{2}$ kilométernyi próbautat 14 perc és 20 másodperc alatt futotta meg, így az óránkénti átlagos sebesség 75.7 mértföld vagyis 121 kilométer. A vonat 11. és 12-ik mérföld között haladt a legsebesebben. Ezt a mérföldet, vagyis 1.6 kilométert 39 másodperc alatt tette meg. Itt a vasút tehát óránkénti 144 kilométer gyorsasággal száguldoit tova.

Simkovics István

Budapest, VI., Szív-utca 6.

Betonépítési

és gipsztábla-vállalkozó

Elfogad jótállás mellett:

Granitto-Terazzo-, beton- és lapburkolatokat, falburkolatokat, fürdőberendezéseket, csatornázásokat, Rábitz-féle falak előállítását, valamint nedves falak szárassá tételét.

TELEFON **ERDÉLYI** TELEFON
LIFT LIFT

cs. és kir. udvari fényképész

BUDAPEST, IV., Ujvilág-utca 2. szám.

(Kossuth Lajos-utca sarkán).

Elvállal helyben és vidéken műszaki fényképfelvételeket egész a legnagyobb formátumokig, architektúrai, mű- és ipartárgyakról, úgyszintén tájképekről.

Eifried J. és Fia

Raktár és iroda:

BUDAPEST, VIII., József-körut 31/b.

Telefon 59—17. * Alapított 1870.

Vegyészeti festékek, kence, máz, olajok, brunolein, viaszok, nyers termények, homlokzatfestékek, valamint festőművészeti és a legfinomabb francia és angol tubus festékek, palleták és ecsetek raktára.

A szab. sárga cipőfolt tisztító-olaj

és padlómáz raktára.

RÜTGERS GUIDÓ

fatelítő és faburkoló-vállalat

BUDAPEST, Corvintér 4. ☆ Gyár: IX., Külső soroksári-út 13.

Vasuti talpfák, táviráda-oszlopok, hid és épületfák telítése.

Allandó telítő-gyárak:

Budapest	} a Ferdinand császár	} Galícia	} cs. k. államvasutak
Kanizsa			
Angern	} északi vasut mentén	} Hirschberg, cseh északi vasut	} Aussig, Aussig-Teplici vasut
Dzieditz			
Budweis	} Csehország	} Smichov, Buschtehradi vasut	} Faburkolatok
Rossitz			
Ybbs, a Duna mentén	} Bosznia	} Smichov, Buschtehradi vasut	} Faburkolatok
Doberlin			
Han Compagnie-Vitez			

fenyő-, bükk- és tölgyfából a fa minőségének és a munka rendeltetésének megfelelőleg legjobban telítve és betonlapra fektetve utak, terek, udvarok, kapubejárók, városi vasutvágányok, istállók használatára, továbbá hidakra, vasuti átjárókra, nemkülönbönben gyárak, műhelyek, árú-, kocsí- és gözmozdony-színekben.

Magy. kir. államvasutak
ad I 130786/901.

Hirdetmény.

A magy. királyi államvasutak igazgatósága által a temesvári állomáson létesítendő 22 állású köralakú mozdonyszín vasfedélszerkezetének előállításához szükséges munkák végrehajtására korábban hirdetett ajánlati tárgyalás elfogadható eredményre nem vezetvén, az igazgatóság e végből most újabb ajánlati tárgyalást hirdet.

A tervek, a költségvetés, a szerződési tervezet, az ajánlati minta, a pályázati feltételek Budapesten a magyar királyi államvasutak igazgatóságának, magasépítmenyi ügyosztályában (VI., Teréz-körút 56. szám, III. emelet 14. ajtó) a hivatalos órák alatt megtekinthetők.

Az ajánlatok legkésőbb

1901. évi október hó 1-én déli 12 óráig

benyújtandók alulirt igazgatóság építési és pályafentartási főosztályában (Teréz-körút 56. szám, II. emelet 10. ajtó). Az ajánlatok egy korona, az ajánlat mellékletei ívenként 30 filléres bélyeggel ellátva és lepecsételve a következő felirattal nyújtandók be: »Ajánlat a Temesvár állomáson létesítendő mozdonyszín vasszerkezetére«. **Csak az összes munkákra tett ajánlatok fognak figyelembe vétetni.**

Az ajánlat benyújtását megelőző napon, vagyis 1901. évi szeptember hó 30-án déli 12 óráig 2400, azaz kettőezernégyszáz korona bánatpénz teendő a magyar királyi államvasutak központi főpénztáránál (VI., Andrássy-út 75. szám földszint) akár készpénzben, akár állami letétre alkalmas értékpapírokban.

A bánatpénzről szóló letétjegy az ajánlathoz nem csatolandó.

Az értékpapírok a legutóbb jegyzett árfolyam szerint számíttatnak, de névértéken felül számításba nem vétetnek. Csak idejekorán beérkezett írásbeli ajánlatok szolgáltatnak a tárgyalás alapjául.

Pósta útján beküldött ajánlatok és bánatpénzek térti vevénnyel adandók fel.

Budapest 1901 évi szeptember hóban

Az igazgatóság.

(Utánnymás nem díjaztatik.)

Verseny tárgyalási hirdetmény.

A m. kir. mezőgazdasági múzeum céljaira a Budapest székes-főváros, VII. ker. Városliget Széchényi-szigetén emelendő Renaissance-épületen teljesítendő föld, kömives és elhelyező, kőfaragó, ács, aszfalt, burkolati, cserepes, horganyöntvény, bádogos, Rabitz, vas, szobrász, asztalos, lakatos, mázoló, üveges, padozati, redőny, festő, gőzfűtés-berendezési, vízvezeték, closet és ceatornázási, villamvilágítási és villamos testek, villanyos csengetyű berendezési, villámhárító s végül kályhás-munkákra írásbeli ajánlati tárgyalás hirdetettik a következő feltételek mellett:

1. A versenytárgyalásban minden hazai iparos részt vehet, a ki üzlete gyakorlására hatósági engedéllyel bír.

2. Ajánlatok benyújthatók az összes munkákra, egyes munka csoportokra, vagy külön-külön egyes munkanemekre.

3. A munkák költségvetési kivonatai, illetőleg előmérteit, nem különben az ajánlati űrlapok, a folyó évi szeptember hó 11-től **Alpár Ignác** építész úrnál (VII., Almássy-tér 15. sz.) az ajánlattevők rendelkezésére állanak és ezek mellett a munkákra vonatkozó általános és részletes vállalati feltételek, szerződésminta, műszaki leírások és építési tervek ugyanott a rendes irodai órák alatt megtekinthetők.

4. Az ajánlattevők a kiszolgáltatott költségvetési kivonatokba az egységárait beiktatni s a végösszeget számjegyekkel és betűkkel kiírni tartoznak.

5. A 1 K.-ás bélyegjeggyel ellátott és lepecsételt ajánlatok legkésőbb

folyó évi október hó 1-én déli 12 óráig

a m. kir. földművelésügyi ministerium segédhivatali főigazgatójánál (Budapest, V., Nádor-utca) nyújtandók be. Később érkezett ajánlatok, táviratok és utóajánlatok nem fogadtatnak el.

Nem fognak figyelembe vétetni azon ajánlatok sem, a melyek nem kiszolgáltatott ajánlati űrlap és költségvetési kivonatok felhasználásával tétetnek.

6. Tartoznak az ajánlattevők az általános feltételek 5 §-ának megfelelőleg **ajánlati összegük 5⁰/₀-át**, vagy a kormány által **bánatpénzül** elfogadhatónak jelzett értékpapirokban, vagy készpénzben bánatpénz gyanánt a budapesti m. kir. állampénztárban (Vámház) a m. kir. földművelésügyi ministerium számvevősége által (III. em. számfejtőség) számfejtett ellennyugta ellenében, az ajánlat benyújtása előtt letenni s a letéti nyugtát ajánlatukhoz csatolni.

7. Az összes munkák még a folyó évben kezdendők meg és a következő évben folytatandók úgy, hogy az építkezés 1903. évi május hó 1-ig teljesen befejezve legyen.

8. A m. kir. földművelésügyi minister úr **Ő** nagyméltósága, ki az ajánlatok elfogadása felett végérvényesen határoz, fenntartja magának a jogot, hogy a benyújtott ajánlatok között, az ajánlati összegre való tekintet nélkül, szabadon választhasson.

9. A beadott ajánlatok a folyó évi október hó 1-én déli 12 órakor fognak a m. kir. földművelésügyi ministerium II. emeleti tanács termében felbontatni. Budapest, 1901. évi szeptember 6.

A m. kir. mezőgazdasági múzeum építési bizottsága:

Nemeskéri KISS PÁL s. k., államtitkár,
bizottsági elnök.

Árlejtési hirdetmény.

A Budapesten (II. ker. Törökvész-dűlőben) építendő m. kir. központi szőlészeti kísérleti állomás felépítése körül felmerülő föld, kömives, elhelyező, kőfaragó, márvány, vas, ács, cserépfedő, szobrász, bádogos, cement, burkoló, aszfalt, padozati, asztalos, lakatos, mázoló, üveges, kárpitos, szobafestő, kályhás, esslingeni-redőny, ponyva, vízvezeték, villamos világítás, villamos jelzők, villámhárítók, felirati tábla, légszusz-világítás, vízvezeték és csatornázás, központi fűtés és telekredezés elkészítése, illetőleg szállítása iránt a m. kir. földművelésügyi minster rendeletére a következő feltételek mellett nyilvános árlejtés hirdettetik.

1. Az árlejtésben részt vehetnek mindazon szakértő hazai iparosok vagy vállalkozók, kik üzletük gyakorlására hatósági engedélylyel birnak.

2. Ajánlat az egyes munkákra külön-külön, egyes munkacsoportokra, vagy pedig az összes munkákra tehető.

3. A munkákra vonatkozó munkakivonatok és ajánlati minták vállalkozók rendelkezésére bocsáttatnak és kötelesek abba egységárait beiktatni, a végösszeget pedig úgy számjegyekkel mint betűkkel kiírni. Csak azon ajánlatok fognak figyelembe vétetni, melyek a kiszolgáltatott eredeti iveken tételnek.

4. Később érkezett, távirati úton küldött, vagy pedig utóajánlatok figyelembe nem vétetnek.

5. Az egy koronás bélyeggel ellátott **ajánlatok legkésőbb**

f. é. szeptember hó 28-án déli 11 óráig

a m. kir. földművelésügyi ministerium segédhivatali igazgatójának (Budapest, V., Országház-tér 11. szám földművelésügyi ministerium első emelet 49. ajtó) nyújtandók be.

6. **A beadott ajánlatok** a m. kir. földművelésügyi ministerium kebelében **f. évi szeptember hó 28-án déli 12 órakor a második emeleti tanácsteremben nyilvánosan felbontatnak**

7. Tartoznak az ajánlattevő vállalkozók az általános feltételek 6. pontja szerint **az ajánlati összeg 5%-ának megfelelő bánatpénzt**, a kormány által bánatpénzül elfogadhatónak jelzett értékpapirosokban, vagy készpénzben az ott körülírt módozatok és kikötések figyelembe vétele mellett, valamint az ellennyugtának a m. kir. földművelésügyi ministerium számvevősége által történt számfejtése mellett **a budapesti IX. ker. állampénztárban (IX., Várház) az ajánlat benyújtása előtt letenni és az erről szóló letéti nyugtát az ajánlathoz csatolni. Az ajánlathoz készpénz vagy értékpapiros bánatpénzül nem csatolható.**

8. A m. kir. földművelésügyi minster úr az ajánlatok elfogadása felett végérvényesen határoz és fentartja magának azt a jogot, hogy az ajánlattevő vállalkozók közül, az ajánlati összegre való tekintet nélkül, szabadon választhasson.

9. A munkákra vonatkozó általános és különleges feltételek és tervek **Czigler Győző** műegyetemi tanár és építésznel (Budapest IV. ker., Muzeum-körút 37. sz. III. em.) naponta 3—6 óra között megtekinthetők. Ugyanott fognak az ajánlati minták és munkakivonatok a jelentkező vállalkozóknak kiszolgáltatni.

Budapesten 1901. évi szeptember 3-án

**M. kir. központi szőlészeti kísérleti állomás
és ampelologiai intézet építő bizottsága.**